

**RECENZE PUBLIKACE JAK PŘEDCHÁZET NEVHODNÉMU NÁLEPKOVÁNÍ NADANÝCH ŽÁKŮ
REVIEW OF THE PUBLICATION HOW TO PREVENT INAPPROPRIATE LABELING OF GIFTED STUDENTS**

Jana Veseláková

Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Poříčí 31, Brno, veselakova@ped.muni.cz

Abstrakt

Publikace byla vydána v roce 2022 a vznikla ve spolupráci autorů – Evy Klimecké, Ivy Staňkové, Lenky Venterové, Jany Marie Havigerové a Petra Dostála. Všichni uvedení autoři z rozmanitých oborů se odborně zabývají problematikou nadaných žáků.

Abstract

The publication was published in 2022 and was created in collaboration with the authors – Eva Klimecká, Iva Staňková, Lenka Venterová, Jana Marie Havigerová and Petr Dostála. All mentioned authors from various fields are professionally engaged in the issue of gifted pupils.

Publikace se zaměřuje na specifické téma – **nevhodné nálepkování nadaných**, zdůrazňuje jeho význam a aktuálnost v pedagogické praxi. Současně poukazuje na možná úskalí nejen ve vzdělávání spojená s tímto tématem. Důsledky, které mohou z nevhodného nálepkování pro nadané žáky plynout, mohou vést k výrazným problémům v sociální a emoční rovině. S těmito důsledky se mohou následně potýkat nejen samotní nadaní, ale i jejich nejbližší okolí.

Autoři publikace uvádí, že nálepka žáků jako „nadaných“ může obsahovat jak pozitivní, tak negativní konotaci. Toto nálepkování může být faktorem, který negativně ovlivňuje rozvoj žáka. Je zmíněn nejen negativní, ale i pozitivní vliv nálepkování jako aspekt pro výjimečnou péči o tyto nadané.

V publikaci se čtenář může dozvědět konkrétní popis těch pedagogických situací, které nejsou vhodné, a je také poukázáno na to, jak aplikování těchto nevhodných strategií může přispět k negativnímu důsledku nálepkování nadaných žáků.

Autoři si kladou za cíl identifikovat a analyzovat pedagogické situace (v textu označovány jako „pronálepkující“) vedoucí k právě zmiňovanému nálepkování nadaných žáků. Identifikují edukační strategie, které vedou k nevhodnému nálepkování nadaných, popisují, v čem spočívá podstata tohoto nálepkování, která vyplývá z edukačních strategií, a odhalují typy výuk podporující nálepkování.

Ucelených výzkumů, které by šly pod povrch edukační reality z hlediska nálepkování nadaných v pedagogických situacích, není mnoho. Tedy můžeme vyvodit, že metodika je dle autorů první ucelenější prezentací věnující se problematice nálepkování nadaných žáků z pohledu pedagogického na území České republiky.

Publikace je přehledná a členěna do čtyř částí: úvodní, teoretická, výzkumná a aplikační, jež obsahují další podkapitoly.

V úvodní části jsou představeny cíle, členění metodiky a je uvedeno, pro koho je metodika vhodná a jaké může být její možné uplatnění.

Ve druhé, teoretické části autoři vymezují nadaného žáka, průběh nálepkování nadaných, důsledky tohoto nálepkování a zamyšlení ohledně toho, zda je možné nálepkovat nadané pomocí školního kurikula, což se prokázalo jako relevantní.

Autoři velmi vhodně propojují problematiku nadání s teorií nálepkování. Podrobnější vymezení nadaného žáka ovšem vnímám pro laického čtenáře jako nedostačující. Co je přínosné pro čtenáře, který je již s vymezením nadání seznámen, je uvedení atributů z hlediska rizikovosti definic nadání, kterými může být žák následně ve svém životě ovlivněn ať již negativně nebo pozitivně.

Jako na možného aktéra nálepkování nadaných je pohled upřen na učitele a na kurikulum, které učitel uplatňuje ve výuce jako prostředek podmiňující nálepkování. Autoři vymezují vnitřní a vnější diference, což vnímám jako důležité pro čtenáře, který se v této problematice neorientuje.

Výzkumná část publikace pak předkládá popis výzkumného šetření zabývající se nálepkováním nadaných, který byl uskutečněn ve smíšených třídách běžných inkluzivních základních škol na několika místech České republiky. V této části jsou také uvedeny hlavní výsledky výzkumu, jeho shrnutí a závěry. Pomocí vhodně zvolených výzkumných metod – pozorování výuky a rozhovorů s učiteli – byla nalezena odpověď na to, jaké edukační strategie vedou k nevhodnému nálepkování nadaných žáků.

Autoři se zaměřují na nadané žáky, u kterých byla ve výuce uplatňována vnitřní diference. Ta, jak autoři uvádí, by měla eliminovat nevhodné nálepkování. Toto téma vychází z potřeb praxe, neboť dle autorů většina nadaných žáků je vzdělávána v České republice v běžných inkluzivních školách a třídách, právě z tohoto důvodu se autoři zaměřovali na vnitřní diferenciaci, což vnímám také jako přínosné a jedinečné.

Celou publikaci pak uzavírá poslední část, aplikační. Cílem aplikační části je popis a předložení souboru pedagogických doporučení, jakým způsobem se dá eliminovat nevhodné nálepkování v rámci kurikula inkluzivní třídy a pomocí jakých vhodných edukačních strategií. Jsou popsány příklady dobré praxe z pohledu učitelů, které souvisí s eliminací nevhodného nálepkování nadaných.

Závěrečné uváděné desatero pro eliminaci nevhodného nálepkování nadaných shrnuje klíčové požadavky pro aplikaci diferencovaného kurikula pro všechny žáky. Jedním z uvedeného desatera je, že by učitel neměl upozorňovat na nadání žáků, měl by přemýšlet nad důsledky diferencovaných edukačních strategií, což souvisí s aplikováním kurikula pro nadané žáky. Je zmíněná také důležitost edukačních cílů, které mají zvláště u nadaných žáků směřovat k vyšším a komplexním cílům, a je zmíněna vhodnost konstruktivistické výuky namísto transmisivní. Nicméně je zajímavý i pohled na střídání výuky konstruktivistické a transmisivní, protože při vhodném způsobu může také eliminovat nálepkování.

V této části nebylo téma vymezeno teoreticky, nýbrž jako doporučení pro pedagogy působící v praxi, a je důležité zmínit, že vycházelo z osobních a profesních zkušeností autorů metodiky, což činí publikaci jedinečnou.

Je bezesporu důležité, že autoři v publikaci upozorňují i na některé nevhodné činnosti pro nadané žáky, které se často do výuky zařazují. To vše je provázeno přímými citacemi učitelů z praxe, což vnímám pro čtenáře jako obohacující a dodává to na autentičnosti. Tato část úzce navazuje na výzkum zmiňovaný v předešlé části. Dá se konstatovat, že cíle aplikační části byly úspěšně splněny.

Přínos publikace je zřejmý především pro učitele v praxi a studenty učitelských oborů na vysokých školách, a pro rozšíření povědomí o přístupech, jak vhodně eliminovat nevhodné nálepkování žáků. Tomuto tématu by se bezesporu měla věnovat patřičná pozornost. Souhlasím s autory, že publikace může mít přínos také pro psychology a další pracovníky působící ve školních poradenských pracovištích a školských poradenských zařízeních. Publikace se zaměřuje na pedagogické strategie, tedy nevnímám až tak zásadní přínos pro rodiče nadaných dětí, tak jak je v publikaci zmiňováno, neboť je úzce vázána spíše ke školnímu prostředí.

Jako učitel v praxi považuji za velmi přínosné pro vzdělávání budoucích učitelů konkrétní reálné ukázky situací z pozorování výuk. Na základě zkušeností byl vytvořen seznam doporučení pro eliminaci nevhodného nálepkování. Oceňuji zájem autorů o pohled a popsání dopadů nevhodných užívaných edukačních strategií ve školním prostředí a nabídku toho, jak lze tyto strategie používat vhodněji, aby se eliminovalo nevhodné nálepkování. Tuto část vnímám jako nejpřínosnější, přičemž teoretická východiska jsou taktéž důležitá pro pochopení problematiky. Tato metodika výrazně přispívá k porozumění podstaty nálepkování ve vzdělávání.

Vzhledem k popisu výzkumnému šetření v publikaci může být publikace vhodnou inspirací pro realizaci jiného výzkumu podobného charakteru. Autoři publikace používají odborné termíny, ale i přesto je text velmi srozumitelný i pro laické čtenáře. V seznamu literatury můžeme nalézt velké množství zdrojů. Některé z těchto zdrojů se týkají problematiky nálepkování a mohou být tak inspirací pro čtenáře, kteří se touto problematikou dále chtějí zabývat.

Publikaci tak osobně hodnotím jako zdařilou a užitečnou pro zamyšlení se nad školní praxí ohledně této problematiky. Přináší spoustu poznatků k problematice nálepkování nadaných žáků a předkládá čtenáři nové pohledy na vhodné edukační strategie, které nepodporují nevhodné nálepkování nadaných, což je v praxi velmi důležité z hlediska vytváření bezpečného prostředí pro všechny žáky.

Problematika nadaných žáků ve školním prostředí je předmětem diskuse odborné, ale i laické veřejnosti již několik let. V poslední době dochází k zesílení tohoto zájmu o danou problematiku, což reflektuje narůstající zájem o nadané žáky a vydávání publikací zabývajících se tímto tématem a tato obsahově zajímavá publikace je právě jedna z nich.

Jana Veseláková je doktorandkou na katedře pedagogiky Masarykovy univerzity a zároveň působí jako asistentka na katedře matematiky Pedagogické fakulty. Nadanými žáky se zabývá v rámci své disertační práce, ve které zkoumá, jakým způsobem učitelé přistupují ke vzdělávání nadaných žáků v matematice, analyzuje případné obtíže, kterým učitelé čelí a zkoumá, jak vnímají vzdělávání samotní nadaní žáci. Několik let také působila v praxi na základní škole, kde vyučovala matematiku na druhém stupni.